«فصل پنجم»

نکات ادبی، دستوری، معنی و مفهوم

درس دوازدهم «شیر حق»

و «حکمت ان شاء الله»

مولانا فروغ آذرش پویا

صبح صادق، قدرت کاذب شکست رشته‌های دام اهریمن گسست

معنی: صبح واقعی(امام خمینی)طلوع کرد و عظمت صبح دروغین را(رژیم پهلوی و شاهنشاهی) را از بین برد و پایه واساس شیطان (حکومت شاهنشاهی)را نابود کرد .

آرایه: صادق: و کاذب : تضاد / گسستن رشته های دام : کنایه از نابود کردن .

مولانا: (ه-ق ۶۷۲-۶۰۲) از شاعران و عارفان بزرگ ایران زمین در قرن هفتم .

آثار او عبارتند از: مثنوی معنوی، دیوان شمس، فیه مافیه، مکتوبات و مجالس سبعه .

مثنوی معنوی: کتاب منظوم و گران قدر مولانا شامل حکایاتی است که مولانا با بیان آن ها مسائل دینی و عرفانی و حقایق معنوی را به زبان ساده و از راه تمثیل . مثنوی در ۲۶۰۰۰ بیت و شش دفتر سروده شده است.

«شیر حق»

قالب شعر: مثنوی

از علی آموز اخلاص عمل شیر حق را دان منزّه از دغل

معنی: اخلاص و درستی عمل را از حضرت علی (ع) بیاموز ، حضرت علی (ع) ، شیر خدا را ازمکر و حیله ، پاک بدان.

آرایه: شیر حق : استعاره از حضرت علی (علیه السلام) / تکرار «ل» واج آرایی

نکته دستوری: اخلاص عمل: مفعول / شیر حق : مفعول

در غزا بر پهلوانی دست یافت زود شمشیری برآورد و شتافت

معنی: در جنگ بر پهلوانی تز سپاه دشمن تسلط یافت . فوری شمشیر را بیرون آورد و برای کشتنش شتافت.

آرایه ادبی: زا و شمشیر : مراعات النظیر / دست یافتن : کنایه از غلبه کردن و مسلط شدن

او خدو انداخت بر روی علی افتخار هر نبی و هر ولی

معنی: آن پهلوان کافر بر صورت آن حضرت ، آب دهان انداخت. شخصیّتی که مایه افتخار همه پیامبران و اولیاست.

آرایه ادبی: علی و ولی : جناس/ واج آرایی حرف «ی» / تلمیح به حدیث : «من کنت و مولاه فهذا علی مولاه»هر کس من ولی او هستم پس علی نیز ولی او ست / بر و هر : جناس/ تکرارا واژه «هر »

نکته دستوری: خدو : مفعول / روی علی : گروه متممی (روی هسته ، علی وابسته پسین «مضاف الیه»

در زمان انداخت شمشیر آن علی　　کرد او اندر غزایش کاهلی

معنی: آن حضرت فوری شمشیر را بر زمین انداخت و از جنگ با آن پهلوان دست کشید و صبر کرد.

نکته دستوری: ۲ جمله / در زمان : قید / آن علی : نهاد (آن صفت اشاره / علی : هسته)

کشت حیران آن مبارز، زین عمل　　وز نمودن عفو و رحم بی محل

معنی: آن مبارز(عمرو) از این عمل و از بخشش و رحم نابه هنگام و غیر منتظره حضرت علی(ع) متعجّب شد .

نکته دستوری: حیران: مسند / / آن و این : صفت اشاره

گفت: بر من تیغ تیز افراشتی　　از چه افکندی، مرا بگذاشتی؟

معنی: آن مبارز گفت: تو بر من شمشیر تیز کشیدی ، پس چرا شمشیرت را بر زمین انداختی و مرا رها کردی؟

آرایه ادبی: تیغ و تیز: جناس / افراشتی و افکندی: تضاد

نکته دستوری: ۴ جمله است / تیز: صفت بیانی / تیغ تیز: مفعول/

گفت: من تیغ از پی حق می زنم　　بنده حقّم نه مأمور تنم

معنی: گفت: من برای رضای خدا می جنگم . من بنده خدا هستم و مأمور جسمم نیستم. (برای هوای خودم شمشیر نمی زنم .)

آرایه ادبی: تیغ زدن : کنایه از جنگیدن / واژه حق : تکرار

نکته دستوری: تیغ : مفعول / از پی (برای)حرف اضافه)/حق: متمم / بنده حق و مامور تن : مسند

شیر حقم، نیستم شیر هوا　　فعل من بر دین من باشد گوا

معنی: من شیر خدا هستم و شیر هوا و هوسو میل و خواسته خودم نیستم. رفتار و عملم شاهدی بر دینداری من است .

آرایه ادبی: شیر حقم : تشبیه(من مانند شیر حق هستم) / هوا و گوا : جناس

نکته دستوری: ۳ جمله است//« م «در شیر حقم به معنی است و فعل اسنادی/ شیر حق : گروه مسندی/ شیر هوا : گروه مسندی / فعل من : گروه نهادی(فعل هسته ، من : مضاف الیه.

باد خشم و باد شهوت، باد آز　　برد او را که نبود

معنی: خشم و شهوت و طمع کسی را که اهل نماز نباشد از بین می برد .

آرایه ادبی: باد خشم ، باد شهوت ، بادآز : اضافه تشبیهی / خشم و شهوت و آز : مراعات النظیر / تکرار ب واج آرایی

نکته دستوری: باد خشم ، باد شهوت و باد آز : گروه نهاد ی / او مفعول/ اهل نماز :گروه مسندی

چون درآمد در میان، غیر خدا　　تیغ را دیدم نهان کردن سزا

معنی: وقتی در جنگ با تو عصبانی شدم . اندیشه های غیر خالصانه و غیر خدایی به میان آمد . شایسته دیدم کخ شمیر را پنهان کنم و تورا نکشم .

آرایه ادبی: نهان کردن تیغ : کنایه از شمشیر نکشیدن

نکته دستوری: «را » فک اضافه (نهان کردن تیغ را سزا دید م) نهان کردن تیغ : گروه مفعولی/ سزا: مسند

حکایت: «ان‌شاءالله»

آورده‌اند که، مردی در راهی می‌رفت و درمی چند در آستین داشت و در عقیدتش خلل بود.

حکایت کرده‌اند که مردی در راهی می‌رفت و مقداری پول همراه خودش داشت و سست ایمان بود.

یکی او را گفت: «کجا می‌روی؟» گفت: «درمی دارم؛ به خز فروشان می‌شوم تا خزی خرم.»

یکی به او گفت: «کجا می‌روی؟» گفت: «مقداری پول دارم و به بازار پوستین فروشان می‌روم تا خز بخرم.

آرایه ادبی: واج آرایی حرف «خ» در : خز ، خز فروشان

نکته دستوری: درمی چند : ترکیب وصفی (درمی هسته/ چند : صفت مبهم)/ «را» در « یکی اورا گفت» به معنی «به»حرف اضافه / یکی : متمم / درکی چند : گروه مفعولی/ «َش » در عقیدتش : مضاف الیه (عقیدت او)

گفت: «بگو ان‌شاءالله!» گفت: «به ان‌شاءالله چه حاجت است؟ که زر بر آستین است و خز در بازار!»

گفت: « بگو ان‌شاءالله (اگر خدا بخواهد).» گفت: « چه نیازی به ان‌شاءالله گفتن است وقتی که من پول دارم و خز هم در بازار وجود دارد؟»

آرایه ادبی: زر و بر: جناس

او بگذشت. در راه طراری به وی بازخورد و آن زر به حیلت ببرد. چون آن مرد واقف شد که زر ببردند، خجل وار باز گشت و به اتفاق، هم آن مرد به او باز خورد و گفت: «هان! خز خریدی؟»

او رد شد. در راه دزدی به او رسید و طلا را با فریب و نیرنگ دزدید. وقتی آن مرد آگاه شد که طلا را بردند، خجالت‌زده بازگشت و اتفاقی با آن مرد رو به رو شد. آن مرد گفت: «خز خریدی؟»

نکته دستوری: طراری: نهاد / آن زر: مفعول (ان صف اشاره/ زر: هسته) / آن مرد : نهاد (آن : صفت اشاره/ مرد : هسته)/واقف: مسند/ خجل وار: قید/ هان : شبه جمله

گفت: «زر ببردند ان‌شاءالله.»

گفت: «اشتباه کردی؛ ان‌شاءالله در آن موضع باید گفت تا فایده دهد!»

گفت: «طلا و پولم را دزدیدند ان‌شاءالله.»

گفت: «اشتباه کردی؛ ان‌شاءالله را باید در آن زمان می‌گفتی تا فایده داشته باشد.»

لغات مهم:

«شیرحق»

۱. اخلاص: عقیده پاک داشتن ، پاکی نیت
۲. منزه: پاک وبی عیب
۳. دَغَل: فریبکاری و مکر و حیله
٤. غَزا: جنگ کردن در راه خدا ، پیکار
٥. خَدو: آب دهان
٦. نَبی: پیغامبر / رسول
۷. کاهلی: سستی
۸. عفو: بخشش
۹. بی محل: نا مناسب و ناشایست
۱۰. بگذاشتی: رها کردی
۱۱. از پی: برای
۱۲. هوا: میل و آرزو
۱۳. فعل: کاهش
۱٤. گوا: گواه ، شاهد ، دلیل
۱٥. شهوت: هوای نفسانی ، میل شدید

۱۶. آز : طمع
۱۷. سزا: شایسته

«حکایت ان شاء الله»

۱. آورد اند:نقل کرده اند / گفته اند
۲. درم: درهم / پول نقره یا طلا
۳. خلل: آسیب و تباهی
٤. خز: پوست حیوان
٥. خز فرشان : پوستین فروشان
٦. ان شاء الله : اگر خدا بخواهد
۷. حاجت: نیاز
۸. طرار: دزد
۹. حیلت: فریب و نیرنگ
۱۰. واقف: آگاه
۱۱. خجل وار: خجالت زده و شرمگین
۱۲. به اتفاق : اتفاقا
۱۳. هان : آگاه باش
۱٤. موضع: محل و جایگاه

پاسخ خودارزیابی:

.۱در بیت اول به کدام صفات حضرت علی (ع) اشاره دارد؟

اخلاص - دور از فریبکاری

.۲کدام بیت با مفهوم عبارت (الاعمال بالنیات) مناسبت دارد؟

بیت۷

.۳مولوی در بیت نهم برچه نکته ای تاکید دارد؟

کار را برای خدا انجام دادن نه برای خلق خدا

پاسخ فعالیت های نوشتاری:

۱_برای هریک ازواژه های زیر دو هم خانواده بنویسید .

اخلاص: خالص، خلوص

حق: حقایق، حقیقت

مامور: امر، ماموریت

۲_ معادل معنایی واژه «اسد » را از متن درس پیدا کنید و با آن یک تشبیه بسازید و ارکان ان را مشخص کنید .

علی مانند شیر شجاع است

علی: مشبه

شیر: مشبه به

مانند: ادات تشبیه

شجاع: وجه شبه

۳_ جاهای خالی نمودار زیر را با نوشتن کلمات مناسب کامل کنید .

وابسته پیشین	هسته	وابسته پسین
صفت پرسشی	اسم	صفت بیانی
صفت اشاره	اسم	مضاف الیه
صفت تعجبی	اسم	نشانه های جمع

۴_ گروه های اسمی مشخص شده درجمله های زیر را به هسته و وابسته تجزیه کنید .

الف: چه انشای زیبایی را نوشته ای .

چه: صفت تعجبی / انشا: هسته / زیبا: صفت بیانی(وابسته پسین)

ب: عجب لباس گران قیمتی را به فقیر بخشیدی.

عجب: صفت تعجبی / لباس: هسته / گران قیمتی: صفت بیانی(وابسته پسین)

ج: چه پرسش دقیقی را از معلم پرسیدی.

چه : صفت تعجبی / پرسش : هسته / دقیق: صفت بیانی(وابسته پسین)

مولیان_فروغ دانش پویا